

ZAMONAVIY JAMIYATDA SOTSILOGIYA FANINI O'QITISHNING ILMIY ASOSLARI VA METODLAR

Mustafoqulova Marjona To'lg'in qizi

Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali

Ijtimoiy ish yo'nalishi 3-kurs talabasi

Sabirova Surayyo Farxod qizi

Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali

Ijtimoiy ish yo'nalishi 3-kurs talabasi

Ilmiy raxbar: Abbosova Maftuna Subxonovna

Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot kafedrasida o'qituvchisi, P.H.D

E-mail: maftuna08011993@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada hozirgi jamiyatimizda keng tarqalgan ijtimoiy munosabatlar, muammolar va ularning hal etilishida sotsiologiyaning o'rni haqida fikr yuritilgan. Qolaversa, jahon hamjamiyatida sotsiologlarga bo'lgan talab hamda bu kasbga oid ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy ish, mijoz, ijtimoiy xodim, ma'naviyat, jamiyat, sotsiologiya, nazariya, sotsiologik tadqiqot, ijtimoiy jarayonlar, O.Kont, G.Spenser, M.Veber, E.Dyurkgeym

Abstract: In this article, encouraging the client to have an open conversation, understanding the unclear and controversial situations in his situations and finding a solution to them. Establishing openness and sincerity in communication with the client. They cover the issues of forming skills in independent decisionmaking and encouraging them to achieve their goals.

Key words: social work, client, social worker, provision of social services, event management, community spirituality.

KIRISH

O'z mustaqil taraqqiyot yo'lidan borayotgan Respublikamiz yoshlarini yangicha ijtimoiy muhitga tayyorlash, davr ruhida tarbiyalash dolzarb va ustuvor vazifalardan biri. Hozirgi kunda Respublikamizda amalga oshirilayotgan islohotlarning rivoji yoshlarning ma'naviy qiyofasiga, shaxsiy barkamolligiga ham ko'p jihatdan bog'liq. Insonlar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar Sharqda o'ziga xos va har bir millat psixologiyasiga mos holda qaror topgan.

Ijtimoiy ish xodimlarining muloqot malakalar.

Insonning tom ma'nodagi ijtimoiy qiyofasi uning Ijtimoiy me'yori va qadriyatlarini o'zlashtirishi, egallashi hamda unga amal qilishi bilan belgilanadi¹. Ijtimoiy hayotda konfliktlarning tutgan o'rni va keng tarqalganligi uzoq o'tmishda ham e'tiborni o'ziga tortgan. O'tgan asrlarda ijod qilgan faylasuflar, tarixchilar, yozuvchilarning asarlarida, afsonalarida va g'oyalarida vujudga kelishi ehtimol bo'lgan konfliktlarning yuzaga kelish sabablari va ularni tugatish yo'llari haqida muayyan fikrlar bildirilgan. Avvalo insoning inson bilan, qo'shning qo'shni bilan, qarindoshning qarindosh, oilaning oila bilan, eng muhimi, shaxsning jamiyat bilan uyg'un bo'lib yashashi, yetim-yesir, beva-bechora va nogironlarga saxovat ko'rsatish, sidqidildan, beg'araz yordam berishini anglatadi va bunday xususiyat xalqimizning ma'naviy olamiga singib ketganini hech kim inkor eta olmaydi. O'tmishda konfliktlarni hal etishning asosiy usuli sifatida urug'-qabila oqsoqollar, dohiylarning yakka hokimligi tushunilgan, ba'zida ijtimoiy notenglikni keskinlashtirgan, konfliktlarni yaqqol namoyon etgan va kuchaytirgan. Shu bois asrlar davomida insonlar urushlar bo'lmaydigan, nizolar va adovat barham topadigan mukammal kelajakka ishonch hissi bilan yashaganlar. Mijozlarga xizmat ko'rsatish va ularga berilgan va'dalarni o'z vaqtida yoki hatto undan oldin bajarish muhimdir. Kamroq va'dalar va ko'proq amallar qilish uchun so'rovni qaysi vaqt oralig'ida bajarish kerakligini aniqlang. Mijoz bilan muloqot jarayonida avvalo uning ishonchini qozonish zarur bo'ladi. Mijoz bilan muloqot qilishni boshlaganingizda, uning malakalaka darajasini tushunishingiz kerak. Uni qanchalik tez aniqlasangiz, suhbatingiz shunchalik foydali bo'ladi. Agar mijoz nima haqida gapirayotganingizni tushunmasa, murakkab iboralarni ishlatishning hojati yo'q. Mijoz bilan muloqot jarayonida siz muammolarni hal etishga qaratishingiz ishning samarasini ortishiga sabab bo'lib, jarayonning yanada yaxshilanishiga olib keladi.

Kommunikatsiyalar sotsiologiyasi. Madaniyat sotsiologiyasi, Tibbiyot sotsiologiyasi, Yoshlar sotsiologiyasi, Fan sotsiologiyasi, Ilmiy bilim sotsiologiyasi, Ta'lim sotsiologiyasi, Tashkilotlar sotsiologiyasi, Siyosat sotsiologiyasi, Huquq sotsiologiyasi, Psixiatriya sotsiologiyasi, Din sotsiologiyasi, Oila sotsiologiyasi, Mehnat sotsiologiyasi, Boshqaruv sotsiologiyasi, Hissiyotlar sotsiologiyasi, Iqtisodiy sotsiologiya, Ekosotsiologiya, Etnosotsiologiya, Ijtimoiy sotsiologiya.

Sotsiologiya – insonning ijtimoiy turmushini o'rganish, guruh va jamiyatlarni o'rganishdir. Bu yorqin va butun vujudni qamrab oladigan mashg'ulot bo'lib, ijtimoiy mavjudot bo'lgan odamlarning xulq-atvori- uning predmetidir. Sotsiologiya nisbatan yangi fan bo'lib, u nafaqat yangi zamonaviy jamiyatni o'rganadi, balki o'tgan zamon jamiyati bilan taqqoslash va uni rivojlantirish masalalarini ham

o'rganadi. Sotsiologiya fani inson hatti harakatlarini yaqqol tushunish yo'llarini ko'rsatib beradi. Inson hatti harakati, hulq atvori jamiyat taraqqiyotini ko'rsatib berar ekan bu borada Prezidentimiz "Ma'naviyat — insonni ruhan poklanish, qalban ulg'ayishga chorlaydigan, odamning ichki dunyosi, irodasini baquvvat, iymon-e'tiqodini butun qiladigan, vijdonini uyg'otadigan beqiyos kuch, uning barcha qarashlarining mezonidir - deb ta'kidlagan. Sotsiologiya sosietas, logos (lotincha sosietas – jamiyat va yunoncha logos – ta'limot) – so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, jamiyat haqidagi fan ma'nosini anglatadi. Bu termini fransuz faylasufi Ogyust Kont XIX asrning 30 yillarida ilmiy muomalaga kiritgan. Sotsiologiya fani to'g'risida bir qator olimlarning fikrlariga e'tibor qaratamiz: Ogyust Kont fan asoschisi deb bilamiz, lekin, bir kishi butun bir fanga asos sola olmaydi, sotsiologiyaning rivojlanishiga ko'pgina kishilar o'z hissasini qo'shgan. O.Kont sotsiologiya fanini yosh, lekin ahamiyatiga ko'ra eng murakkab va eng muhim fan hisoblarda. Kont fikricha, yangi fan insoniyat baxt- saodatga erishuviga to'g'ridan- to'g'ri ta'sir ko'rsatadi deb ta'kidlagan. Yana bir fransuz sotsiologi Emi Dyurkgeymning fikricha, sotsiologiya fanga aflinishi uchun, "sotsial faktlarni" o'rganishi, "sotsial faktlarni buyumlar kabi o'rganish lozim" deb jamiyatda yuz berayotgan o'zgarishlarni alohida empirik tarzda o'rganishni ilgari surgan. Kzzga ko'ringan buyuk sotsiologlardan biri Maks Veber sotsiologiya fani to'g'risida gapirar ekan, uni shunday tushuntirgan; "...tabiy olamni tadqiq etishda qo'llaniladigan tartiblardan foydalangan holda, insonlar hayotini ham o'rgana olishimiz mumkin, deb o'ylash unchalik ham to'g'ri emasdir. Inson- fikrolvchi va mulohaza yurituvchi mavjudotdir; biz qilayotgan ishlarimizga ko'proq ma'no va ahamiyat beramiz va inson hulq- atvori bilan shug'ullanadigan har qanday fan, bu omilni albatta hisobga olishi lozim." deb tushuntirgan. Aniqroq qilib aytganda u yaxlit tizim sifatidagi jamiyat, alohida institutlar, ijtimoiy guruhlar, jamiyat tuzilmalari va ularda yuz beradigan jarayonlarni o'rganuvchi fan. Uning tushunishicha sotsiologiya jamiyatga taalluqli bo'lgan hamma narsalarni o'z ichiga olgan jamiyatshunoslik bilan bir qatorda turgan. Sotsiologiya – insoniyatning tarixiy taraqqiyoti davomida yaratilgan madaniyatning tarkibiy qismidir. U XVIII asrda kishilik jamiyati va uning qonuniyatlarini o'rganuvchi mustaqil fan sifatida tarix falsafasida shakllandi. Ijtimoiy hayotning murakkablashuvi va ilmiy bilimlarning tabaqalanishi sotsiologiyaning falsafadan ajralib, mustaqil fanga aylanishini muqarrar qilib qo'ydi. Ma'lumki falsafiy bilimlar doirasi juda keng bo'lib, ularning tarkibiga qo'yidagilar kiradi:

- 1) **Ontologiya – borliq haqidagi qarashlar.**
- 2) **Sotsiologiya – jamiyat haqidagi qarashlar.**
- 3) **Gnoseologiya – borliqni bilish muammolari.**

- 4) **Logika – inson tafakkuri qonunlari haqidagi qarashlar tizimlari.**
- 5) **Etika – axloqiylik haqidagi qarashlar.**
- 6) **Estetika – go‘zallik haqidagi qarashlar.**

Demak, biz falsafiy bilimlar doirasidan kelib chiqib, sotsiologiya fani va uning o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganamiz. Sotsiologiya XIX asr boshlaridan boshlab o‘ziga xos ilmiy metodlar asosida falsafadan ajralib chiqish imkoniga ega bo‘la boshladi. Shunga ko‘ra sotsial sistemaning taraqqiyoti va faoliyat ko‘rsatish qonuniyatlari haqidagi mustaqil fan sifatida XIX asr 30-yillarida ilmiy muomalaga «Sotsiologiya» atamasi, so‘zi kiritilgandan so‘ng shakllandi. Jamiyat haqidagi «pozitiv fan» (haqiqiy fan) yaratishga urinish XIX asr o‘rtalarida yuzaga keldi. Sotsiologiyaning asoschisi fransuz mutafakkiri O.Kont sotsiologiyani jamiyat haqidagi tajribaga asoslangan fan deb hisoblaydi. Uning vatandoshi E. Dyurkgeym sotsiologiyaning predmetini sotsial dalillar haqidagi fan deb ataydi. Marksizmda sotsiologiyaning predmeti ijtimoiy tizim sifatida jamiyat va uning tuzilmaviy elementlarini tashkil etgan shaxslar, ijtimoiy birliklar, ijtimoiy institutlarni ilmiy asosda o‘rganish hisoblanadi. Hozirgi kundagi adabiyotlarda sotsiologiyaga quyidagicha ta’rif berilgan:

Xulosa:

Sotsiologiya - yaxlit ijtimoiy tuzum sifatida jamiyat haqidagi va uning ayrim tarkibiy elementlari (shaxslar, ijtimoiy birliklar, institutlar) orqali bu tuzumning amal qilishi va rivojlanishini o‘rganuvchi fandır. Sotsiologiya ob’ekti jamiyat hisoblansada, lekin sotsiologiya predmetining dastlabki bosqichi sifatida jamiyat tushunchasini ajratib ko‘rsatish yetarli emas.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bekmurodov M., Sulstonov T., Kadirova X.B. Sotsiologiya. O‘quv qo‘llanma. - Toshkent, 2015..
2. Giddens E. Sotsiologiya. – Toshkent, 2002
3. Kravchenko A.I. Sotsiologiya. – M., 2006.
4. Latipova N.M. Politicheskaya sotsiologiya. Metodicheskoe posobie. – Tashkent., 2010.